

Kastytis tarp Jūratės ir Rūtelės...

Lietuvių operos ir Kauno Muzikinio teatro „Jūratė ir Kastytis“ spektaklis šių metų balandžio 20-21 dienomis Morton High School Auditorium, Cicero, Illinois. Sabina Martinaitytė (Jūratė).

„Jūratė ir Kastytis“ spektaklis: priekyje, kairėje – Virgilijus Noreika (Kastytis).

Jono Tamulaičio nuotraukos

**Čikagos Lietuvių operos
ir Kauno Muzikinio teatro
šiemetinis spektaklis –
K. V. Banaičio „Jūratė ir Kastytis“**

MINDAUGAS BIELSKUS

Ar yra lietuvis, kuris būtų nusipazinęs su Jūratės ir Kastyčio tema? Greičiausiai daug kas žino Maironio eilėraštį tuo pačiu vardu, kur Maironis šitaip eilėraščio:

*Nustebo net patsai dangus,
Kada Jūratės daugiagalingos
Kasa ir lūpu gaiduliai
Kastytį palietė meiliai...*

Ne tik šio eilėraščio grožis įstringa mums, bet ir pas lietuvių reta tema – nepažabota, aistringa meilė.

Kazimiero Viktoro Banaičio opera „Jūratė ir Kastytis“, kurią Čikagos Lietuvių operos balandžio 20-21 dienomis pastatė kartu su Kauno Valstybinio muzikiniu teatru, šią meilės temą praplečia

ir sugretina su meile, kuri mūsų visuomenėje yra priimamesnė. Tai Kastyčio ir jo sužadėtinės Rūtelės meilė, kuri normaliai reikštųsi aiškiai apibrėžtuose rėmuose bet kurioje visuomenėje. Šitokia meilė leidžia žmonėms ramiai sau gyvenant dauginis ir plisti.

Iš meilės formų sugretinimo ir iškyla operos dramatiškumas. Vienoje pusėje stovi deivė Jūratė, kuri su savo kerams pavergia Kastytį, o kitoje – Rūtelė, kaimo mergužėlė, vien savo vardu priemenanti skaisčių, nuosaikuma. Viduryje Kastytis, keliaujantis nuo skaisčių Rūtelės į Jūratės meilės pasaulį jūros dugne. Pakeliui jis išklauso motinos maldavimų, patiria tėvo praeikimą, džiaugiasi Jūratės

meile, bet galų gale pats žūsta, kai Jūratė ir jos rūmai sunaikinami Perkūno už skaisčiųbės apžadų nesilaikymą.

Tad kodėl ši opera nepaliko didelio dramatiškumo įspūdžio? „Jūratė ir Kastytis“ buvo pastatyta ne tik paminti Lietuvių operos choro keturiasdešimt metų sukaktį, bet ir paminti K. V. Banaičio gimimo šimtmetį. Ši opera, parašyta šiame šimtme-tyje, savo siužetu yra romantizmo pavyzdys. Galime teigti, kad romantizmas mums yra pasenęs, netekęs savo dramatiškumo.

Vien tik herojaus apsvaigimas meile ar dievų nusikaltimai mums nelabai sudaro dramatišką tikrovę. Mes laukiame kažko daugiau. Gal kažkokio psichologinio išvalgumo, gyvenimo pamokos ar net dvasinio sukrėtimo. Vien tik pavaiduoti Perkūno pyktį, nesužmoginant jo, negana. Rūtelės meilė Kastyčiui nelabai mus pagaunanti, jei nėra bent vieno karšto dueto, kur ta meilė ar jos praradimas būtų išskaitas. Tad bet kuris šios operos pastatymas turi uždavinį – kaip išspręsti dramatiškumo stoka.

Gera, kad operoje ne tik siužetas svarbus. Tiek pat, jei ne svar-

biau, yra pati muzika. Todėl ši opera vis tiek sužavėjo. Joje buvo ismintinos choro partijos bei puiki barkarolė tenorui. Be to, visa muzika, kuri jungė įvairias scenas, skambėjo idomiškai. Banaičio atsargiai panaudojo lietuvių liaudies dainų motyvus, daug kur apsiėjo be jų. Pavyzdžiui, operos įžangoje mažai buvo lietuviško kolorito. Lietuviški motyvai daugiausia pasirodė choro partijose. Per visą operą buvo girdėti turtingos orkestro spalvos.

Solistas Virgilijus Noreika puikiai atliko Kastyčio partiją. Balsas galingas, niekada orkestro neužgožtas, be techninių klaidų. Jo atlikta barkarolė „Laivinė“ gal ir buvo iškiliausias operos momentas. Čia visa scena buvo jo, visi kaimėčiai scenoje jo publika, kuriai jis apdainavo savo didelę meilę jūrai. Čia įsiai ir patraukė operos klausytojų simpatijas.

Nustebau mūsų scenos veteranės, Aldonos Stempuzienės, sukurtu Kastyčio motinos vaidmeniu. Jos pagrindinė arija antrame paveiksle neišbluko ir gerai skambėjo po viso pirmo paveikslėlio eigos. Šis vaidmuo tiko jos balsui ir jos vaidybiniams

sugebėjimams. Kadangi buvau tik balandžio 20 dienos spektaklyje, apsiribojau premjeros aprašymu.

Kaip ir visados būna Lietuvių operos spektakliuose, šerdis lieka pats choras. Manau, jog ne vienas skaitytojas sutiks, kad kai ateiname pasiklausyti jų, mes ieškome ne tik muzikinės tiesos ar grožio, bet vis rūpi, kaip tam chorui pavyks. Ir šį kartą jie mūsų neapvylė. Gal pradžia nebuvo visai tvirta, bet išbėgę choras puikiai skambėjo. Pačios choro partijos, Banaičio sukurtos, padėjo išlaikyti dėmesį.

Sunkiau įvertinti Sabinos Martinaitytės atliktą Jūratės rolę. Ji vaizdavo suviliotą bei deivę, valdovę, kuri užkūrė Kastytį savo liūliuojančia daina. Tai ne itališkos operos koketė. Jos mitas tas pats, kaip ir tas, kuriame graikų Odisejas savo jūreiviams užkiša ausis, kad neišgirstų deivės dainos. Tos rolės muzika artimesnė Debussy ar Ravel dyvasiai. Tad pirmame veiksmo vaidmuo nėra dramatiškas, nors antrajame vaidmuo pasikeičia. Čia Jūratė yra galinga valdovė, dramatiškai atmetanti Vėjų perspėjimus. Šią sudėtingą rolę Sabina Martinaitytė atliko gerai, nors truputį sunku buvo susikaupti bežiūrint į tikrai fantastišką jos aprangą bei sceną.

Rūtelės rolę atliko Aušra Cicėnaitė. Ji sklandžiai išdainavo savo partiją ir, kiek leido operos siužetas, stengėsi sukurti atstumto sužadėtinės vaidmenį.

Kastyčio tėvo vaidmenį atliko Gediminas Maciulevičius. Jis pasirodė antrame paveiksle, kuriame jis pasmerkė sūnų Kastytį.

Operos dirigentas Julius Geniūšas bei Kauno Teatro orkestras leido mums, Čikagoje bebūnant, išgirsti lietuvišką kūrinių, atliktą ne tik profesionalų, bet ir dar-
naus ansamblio. Pats dirigentas pagavo kūrinių nuotaiką nuo pat pradžios. Jautėsi, kad išvykti į muzikinę kelionę su geru gidu.

Reikia paminti Kauno Teatro baletą. Jų šokiai jūros dugne sudarė besidžiaugiančių undinių foną, o paskui išryškino paniką, kai rūmai griuvo. Scenovaizdis bei kostiumai gana įspūdingi. Krito į akį tik viena problema. Kadangi idėstymas buvo nedėkingas, Jūratės vienai ariai reikėjo garsiakalbį.

Išklausius šią operą, kyla mintis. Ar ateityje ją nebūtų galima pastatyti be tradicinės operos butaforijos? Tada klausytojas galėtų įsigilinti į operos muziką, vertingiausią dalį. Šį kartą džiaugiuosi Čikagos Lietuvių operos ir Kauno Muzikinio teatro laimėjimu ir dėkoju už šią šventę.

Šiame numeryje: „Jūratė ir Kastytis“ čikaginėje scenoje • Kaip skatinti Lietuvos prekybą su Vakarais • Filosofas Juozas Girnius ir Lietuva (2) • Juliaus Kelero naujausia poezija • Dailės parodos Čikagoje

KERTINĖ PARAŠTĖ

Manifestacijos, propaganda ir reklama, siekiant judinti eksportus iš Lietuvos

Jau nuo patios pradžios administracinio atsikabinimo nuo Kremliaus biurokratų Lietuvos imonės pradėjo kalbėti apie jų prekių eksportą į Vakarus. Kai kurie ėmėsi pardavinėti gražius, pieno gaminius, grybus, gintaro papuošalus, vieną kitą baldą, bet pradžioje nebuvo nusistatymo greit keisti gamybą tam, kad ji atitiktų Vakarų reikalavimus.

Už poros metų įsijausta į reikalą būtinai bent dalį gaminių gerinti ir keisti, kad jie turėtų geresnę paklausą eksportui. Bet jau tada imonės lyg ir pavargo, gražiai Suomijoje išpausdinti bukletai baigėsi, daug kur ir daug kartų siūlyti pavyzdžiai neatnešė rezultatų. Tad ne vieno fabriko vadyba tik žiūrėjo iš kur skolintis, kad algas būtų galima mokėti, o tiesioginių ryšių su galimais pirkėjais nebuvo matyti. Ir dabar eksportų į Vakarus apyvarta yra labai kukli.

Jau keleri metai visokie aukšti pareigūnai iš Lietuvos keliauja po pasaulį, rengiamos gražiai paruoštos konferencijos, pasirašomos tarpvalstybinės sutartys, ruošiamos parodos ir mėginama dalyvauti parodose užsienyje. Ir išiviai ruošė parodas, kvietė pramonininkus į konferencijas tam, kad galėtų susipažinti su galimais pirkėjais ar investitoriais.

Prieš metus JAV-ėse įvyko Cleveland'o ekonominė konferencija, suruošta Amerikos vyriausybės. Ją Vacys Rociūnas gražiai ir optimistiškai aprašė, pavadindamas ją: „Rytai susitinka su Vakarais“. Ten matėme Lietuvos ekonominio sektoriaus „tūzus“, įskaitant Gintarą Petriką (dabar sunkiai besivertiantį „holdingo“ EBSW prezidentą), Klipėdą ir Šiaulių merus, iš viso 14 svarbių asmenų delegaciją bei Lietuvos ambasados žmones. Nemažai dalyvavo ir išeivių veikėjų. „Ši dviejų dienų konferencija buvo gerai organizuota ir programa įvykdyta, kaip buvo suplanuota“ (Draugas, 1995.2.8). Galime tačią šia progą prisiminti teigimą: „operacija pavyko, bet pacientas mirė...“

Daugiausia geros intencijos, tokias užsienyje ir pačioje Lietuvoje manifestacijas rengiant, neduoda tinkamų rezultatų, jei prieš jas ir po jų neatliekamas dalykiškas ir rezultatų siekiantis darbas. Į šitokią darbą turi įsikinkyti eksporto ir investicijų puoselėjimo darbininkai. Žinoma, jie turi žinoti, ką daro, ir juos turi nuosirdžiai remti valdžia bei visa pramonė.

Reikalinga valstybei ekonominė propaganda ir sudarytos galimybės mūsų žmonėms susitikti su įvairių kraštų pramonės bei prekybos įžymybėmis. Jei tačiau šitos progos nėra išnaudojamos konkrečioms pasiūlymams ar projektams pristatyti, tai ta veikla ir pasilieka paprastu tuščiažodžiu. Ne taip seniai Lietuvos valdžia sumokėjo šimtus tūkstančių dolerių už ekonominę propagandą viename žurnale Vakaruose, o rezultatai buvo baisiai prasti.

Prekyba neapsieina be reklamos ir ji turi savo išdirbtą uždutį, bet dar neseniai Lietuvoje matėme besireklamuojančius visokių plauko verslininkus, kurie savo trumpalaikę sėkmę ekonomikoje arrogantiškai norėjo ne tik mokyti tautą kaip gyventi, bet ir kaip greit praturtėti. Ne vienam yra neaišku, kodėl tiek daug lietuvių geriau paklausė naujų svieto perėjūnų nei patyrusių vietinių ar išeivių, ar svetimtaučių.

Užtat šalia plačių užmačių manifestacijų, gana primityvios propagandos ir dažnos savireklamos jau keleri metai pasigendame konkrečių rezultatų siekiančių užsimojimų bei veiklos planingai judinti eksportus. Žinoma, rasime ir išimčių, bet jų ne tiek daug, kad galėtume pasidžiaugti mūsų valdžios ir kitų veiksmų pastangomis išjudinti Lietuvos prekybą su Vakarais.

Konkrečiai atsižvelgiant į tokius viešus eksportui puoselėti pasirodymus, galime jais pasidžiaugti tik tada, kada yra pasirodę juos išnaudoti, kada įtraukiama atsakinga privati iniciatyva su aiškiais uždaviniais ir kada dalykiškai nustatomi rezultatų siekiantys veiklos etapai. Neapgalvota ir eksportams neparuošta nei manifestacija, nei propaganda, nei reklama Lietuvos ekonomikai nepaveda. Atvirkščiai, ji dar kainuoja ir ne kartą tik parodo mūsų eksporto srityje veiklos primumą.

(Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

„Jūratė ir Kastytis“ čikaginėje scenoje • Kaip skatinti Lietuvos prekybą su Vakarais • Filosofas Juozas Girnius ir Lietuva (2) • Juliaus Kelero naujausia poezija • Dailės parodos Čikagoje

Filosofas Juozas Girnius ir Lietuva

ALDONA
VASILIAUSKIENĖ

(Tęsinys iš praėjusio
šeštadienio)

Liepos 1 dieną urna su Juozo Girniaus palaikais iš Utenos Tremtinių koplyčios buvo pervežta į Sudeikių Švč. Mergelės Marijos bažnyčią. Net didieji atleidai nesutrukia tiek žmonių, kiek jų buvo tą šeštadienį – suvažiuojo iš įvairiausių Lietuvos kampelių. Laidotuviuose dalyvavo vienuolika dvasininkų (Panevėžio vyskupas Juozas Preikšas, mons. Jonas Juodelis, mons. Alfonsas Svarinskas, kanauninkas Bronius Antanaitis, dekanas Petras Adomonis, kunigai: Albinas Pipiras, Benediktas Urbonas, Paulius Kezys, Bronius Šlapelis, Petras Baltuška, Juozas Čepėnas). Gyvenęs Lietuvai, jai dirbęs, sugrįžta tėvynės su darbais, sugrįžta mums pavyzdžiu, – kalbėjo pamokale kun. Bronius Antanaitis. Šv. Mišių metu giedojo Utenos kultūros rūmų choras „Aukštaitis“ (vadovauja Algirdas Driūkys).

Po gedulingų šv. Mišių laidotuvių procesija, apėjusi bažnyčią, sustojo ties jau pastatytu įspūdingu paminklu (architektas Algimantas Kuras, skulptorius – Marius Šlektavičius). Atsisveikinimo žodį tarė mons. Jonas Juodelis, ateitininkų vardu kalbėjo gydytojas Vincas Rastenis; kalbėjo hab. dr. prof. Romanas Plekaitis, nesenai į Lietuvą sugrįžęs gydytojas Albinas Šmulskytis. Krikščionių demokratų partijos vardu kalbėjo Vytautas Petronis. Mokytoja Aldona Grigaravičienė perskaitė savo poezijos posmą Juozui Girniui. Žodį tarė Utenos vicemerė Rita Lekerauskienė. Kun. Benediktas Urbonas (Jonikėlis) perdavė brolio kun. Kazimiero, dėl sveikatos negalėjusio atvykti, žodžius.

Vyriausiajam sūniui Ramūnui nuleidus urną į specialiai parengtą išbetonuotą duobę, uždamos durys, užtraukiama marmurinė plokštė. „Negalėjus gyventi Lietuvoje – dirbo Lietuvai“ – įrašas marmure. Žodį tarė sūnus Kęstutis...

Taiigi Juozas Girnius sugrįžo į Lietuvą, į gimtuosius Sudeikius, šalia senelių Kazimiero Urvelio (36 metus dirbusio zakrastijonui Sudeikių bažnyčioje) ir Barbūros Garšvaitės kapo...

1995 m. rugsėjo 30 d. LKMA paminėjo dr. Juozo Girniaus pirmąsias mirties metines. Renginyje prasidėjo šv. Kazimiero bažnyčioje šv. Mišiomis, kurias aukėjo kun. Jonas Boruta, SJ ir kun. Antanas Gražulis, SJ. Po šv. Mišių apie filosofą kalbėjo dr. Aldona Vasiliauskienė, prof. a. Gaizutis, dr. Vincentas Zemaitis. Iš buvusio Neradavos sodininkystės ūkio atvykęs filosofas brolis Povilas Girnius pasakojo apie Juozuko ir aplamai apie visų penkių vaikų vargą vaikystę, visų brolių mokslą, troškuli, begalinį užsiėmimą. Dr. Napalys Kiklauskas prisiminė, kokiais būdais sovietmečiu buvo platinate mos dr. Girniaus knygos.

1996 metų spalio mėnesio *Naujasis židinys*. Aidai skirti Juozui Girniui, minint pirmąsias mirties metines. Tai bene pirmąsyk, kada visas numeris skiriamas vienai asmeniui...

O 1996 m. gruodžio 9 d. dr. Juozo Girniaus 80-mečio konferencija buvo suorganizuota Kaune. „Atsidūręs išeivijoje, Girnius sekėjų nerado, į Amerikos akademinių filosofinių gyvenimą neįsi-

Dr. Juozas Girnius (1915-1994) 1987 metais Čikagoje. Jono Kuprio nuotrauka

liejo. Netapo jis akademiniu filosofu, nesužydėjo nė lietuvių akademine filosofija, į Amerikos žemę persodinta. Todėl daug vilčių Girnius dėjo į tai, kad Lietuvoje atsirastų galimybė šį tėsimumą išlaikyti, tad ši konferencija – vadovavęs jai kalbėjo dr. Kęstutis Skrupelis, „yra vienas tų įvykių, kuris jam būtų ypatingai svarbus. Tam tikra prasme tai Juozo Girniaus „sugrįžimas“. „Pranešimus skaitė Romualdas Grucė, Paulius Martinaitis, Romanas Plekaitis, Tomas Sodeika, Aldona Markelytė (pateikė pluoštelį atsiminimų). Ši konferencija aprašyta 1996 m. sausio-vasario (Nr. 1/2) *Naujasis židinys*. Aidai. Taiigi, Juozo Girniaus sugrįžimas į tėvynę ir įamžinimas vyksta toliau...

O tai reikalinga, kad mes Lietuvoje pajustumė tą nenusakomai sunkų lietuvių darbą tremtyje, darbą būsimo laisvos Lietuvos gerovei.

Vienas iš ypatingai svarbių daktaro Juozo Girniaus veiklos barų – darbas *Lietuvių enciklopedijoje*.

„Tarp visų darbų, atliktų išeivijoje, Lietuvių enciklopedijos leidimas užima vieną svarbiausių vietų: tai knyga, kuri savo apimtimi ir reikšme toli pralenkia visas kitas knygas, nes joje koncentruotai renkama ir dokumentuojama ne tik kas lietuvių tautos sukurtas visose kultūrinių verčių srityse, bet ir visos žmonijos kultūriniai laimėjimai. Del šių priežasčių LE atsistoja visų išeivijoje išleistų knygų priešakyje“, – rašė kun. Andrius Baltinis.

1952 metais Juozas Kapočius iškėlė idėją leisti lietuviškąją enciklopediją. 1953 metais Juozas Girnius sutinka su pasiūlymu dirbti LE. Jis buvo vienas iš trijų pagrindinių Boston'e leistos *Lietuvių enciklopedijos* redaktorių. Per tryliką metų (1953-1966) buvo išleisti 35 LE tomai. 1969 metais išleistas 36-asis – papildymai ir 1985 metais – 37-asis tomas, taip pat papildymai. Visi 37 tomai apima 20,484 puslapius.

Šalia darbo redaktorių kolektyve dr. Girnius atliko aštuonių tomų dalies išitinį redagavimą. Juozo Girniaus – vieno išisinio teksto redaktoriaus LE tomuose (7,14,16,21,22,28,35 ir 36). Dr. Girnius redagavo filosofijos skyrių. Jam teko atsakingas darbas: reikėjo kurti filosofijos terminologiją, aprašyti šią mokslo sritį, parodyti jos raidą ir laimėjimus“, – rašė A. Baltinis.

Dar prieš pasirodant pirmajam LE tomui, dr. Girnius rašė: „Išleista lietuviškoji enciklopedija būtų dokumentu, akivaizdžiai liudijanti mokslo įjungimą į mūsų tautinę kultūrą, atliktą nepriklausomo gyvenimo metais... Kaip kiekviena, taip ir lietuviškoji enciklopedija tiesioginiu tikslu turės suteikti skaitytojui santraukiškai visą, kas šian-

nutatimo svarbą: „Mūsų pareiga visa padaryti, kad per uoliai skėsdama nutatėjimo prarajon jaunoji karta nebūtų teisi, jei imtųsi teisintis neturėjus mūsų tauta mokslo, stokoju žinių mokslinei mintčiai, nesimėmus perduoti jiems, ką patys buvome pasiekę“.

Išleisus LE 36 tomus, Girnius 1967 metais džiaugdamasis rašė: „O kam buvo abejonių, ar aplamai verta enciklopedijos imtis, tam dabar pakanka pasidomėti Lietuvoje išleistąja sovietine enciklopedija, ir bus aišku, kodėl vis dėlto buvo prasminga čia Lietuvių enciklopediją išleisti, nepaisant visų neišvengiamų netobulumų ir dėl dalies šaltinių stokos, ir dėl daugiau negu skurdaus personalo“.

Galima teigti, kad šie dr. Girniaus 1967 metais parašyti žodžiai greitai buvo žinomi ir Lietuvoje ir tapo vienu iš stimulų, kad sovietinėje Lietuvoje nebūtų pasitenkinta tais trimis *Mažosios lietuviškosios tarybinės enciklopedijos* tomiais. 1976-1984 metais išleidžiama dvylika *Lietuviškosios tarybinės enciklopedijos* tomų; o 1985 metais dar vienas – papildymų tomas. Visi trylika tomų turi vienodą puslapių skaičių – po 640, taigi iš viso – 8,320 puslapių. O kai paskaitai LTE

priešlapyje išspausdintus skyrius bei ten dirbusiųjų pavardes – pajunti tą darbo, kurį išeivijoje atliko keli žmonės, o tarp jų ir Juozas Girnius, didybę.

Kita ne mažiau svarbi dr. Juozo Girniaus veiklos kryptis – žurnalas *Aidai*. Apie žurnalo svarbą pranciškonas poetas kunigas Leonardas Andriekus taip rašė: „Žurnalas *Aidai* – tai krikščioniškos – katalikiškos tiesos šauklys išeivijoje, palikęs išliekančią kūrybinę pėdsaką lietuvių literatūroje, mene, moksle, visuomeniniame judėjime“.

Šis žurnalas, išaugęs iš mažučio 1944 metais Muenchene, Vokietijoje, pasirodžiusio dr. Vytauto Bieliausko leidinio *Aidai*, greit tapo informaciniu biuleteniu, o 1946 metais, kai jį pradėjo redaguoti Kazys Bradūnas, kultūros žurnalas. Prieš perkelti į Ameriką, jį buvo redagavę dr. Jonas Grinius ir Paulius Jurkus. Galima manyti, kad prie *Aidų* perkėlimo į Ameriką ir pranciškonų oficialaus perėmimo žurnalo leidybos daug prisidėjo dr. Juozas Girnius. 1950 metais Amerikoje pasirodė pirmasis *Aidų* numeris. Norint sustiprinti žurnalo autoritetą buvo sudarytas dvylikos žinomų asmenų *Aidų* redakcijos kolektyvas. Tarp jų buvo ir Juo-

(Nukelta į 4 psl.)

Kęstutis Šimas

Vilnius, Bernardinų kapinės, 1991

Bernardinų kapinės

Vilniuje, Užupio priemiestyje, plyti Bernardinų kapinės. Šios kapinės yra gražioje vietoje, ant stataus per miestą tekančio Vilnelės kranto. Apie jų įsteigimą byloja kapinių gilumoj esąs, deju, nuniokotas, mūrinis paminklas su keturiomis kolonomis, stogeliu ir Nukryžiuotojo Išganytojo figūra viršuje. Paminklo išorėje yra toks įrašas: „1810 m. spalio 14 d. čia pastatytas paminklas įsteigiant bernardinams priklausančias kapines – šioje vietoje buvo laikomos pirmosios šv. Mišios, kurias celebravo kun. Liachnickis, oficialas, pamokslą sakė kun. Rajunecas. Šis paminklas pastatė ir papuošė tarys Dominikas Samotulskis 1849 m. liepos mėn. 29 d., pašventino jų patį metų rugpjūčio 9 d. pamaldų metu kunigai bernardinai. Kalbėjo kun. Giedraitis“.

Įėjus pro vartus, kairėje, šalia kapinės juosiančio mūro, stovėjo trys dviaukščiai kolumbariumai, o už jų koplyčia, pastatyta 1838 metais. Liūdna, bet faktas – dabar vienintelio Lietuvoje kolumbariumo neliko nė žymės.

Bernardinų kapinėse tarp aukštų ūksmingų klevų amžinojo poilsio atgultę garsieji Vilniaus universiteto profesoriai, mokslininkai, žymieji Vilniaus mēhininkai, visuomenės veikėjai. Dailininkas Kanutas Ruseckas, Vilniaus botanikos sodo įkūrėjas profesorius, gamtininkas Stanislovas Jundzilas, jo brolis botanikos floristas Juozapas Jundzilas. Matematikas Mykolas Pelka Polineksis, galvanoplastikos, mechanikos specialistas Julijonas Mohrakis, teologijos daktaras Jonas Skydelis, lingvistas Stanislovas Miuleris, retorikos ir poezijos profesorius Leonas Borovskis, medicinos ir chirurgijos daktaras, profesorius Konstantinas Porcijanka, matematikas Zakarijus Nemėvskis, poetas ir medicinos daktaras Stanislovas Roslovskis ir daugelis kitų praėjusio amžiaus žvaigždžių.

Kapinės buvo smarkiai nusiaubtos ne viena karta: Antrojo pasaulinio karo metu, sovietizacijos metais. Gal prieš vienuolika metų Bernardinai iškenė patį didžiausią vandalų antpuolį. Sunaikinta apie 80 kryžių, išvartyta daugybė paminklų.

Štai tokios senosios Vilniaus Bernardinų kapinės...

Kęstutis Šimas

Kęstutis Šimas

Iš serijos „177 žingsniai nuo Šiuolaikinio meno centro“, 1994.

Pamatę naujas Kęstutis Šimo fotografijas, pirmiausia pagalvojau apie senovės graikus: prisiminiau tą pusią legendą, sakantį, kad juodafigūrių vazu tapybą prasidėjo, kai kažkas atkreipė dėmesį į tamsų, kartojantį žmogaus siluetą (juk ir šiose nuotraukose tamsūs groja pirmu smuiku). Po to atėjo galvon impresionistai, taip atkakliai stebėję ir visokių tamsių. Kiek vėliau pasibeldė atmintin Piet Mondrian, ilgai ilgai eksperimentavęs viena motyvu, Paskui pagalvojau apie niajorkiečius, kūrėjus „color field“ tapybą su įspūdingom vertikalom, apie „arte povera“ menininkų tariamą skurdą... O po kuro laiko atėjau ir išvada: paprastutės Kęstutis Šimo fotografijos, kuriose užfiksuoti tikrąsiai mus supančios realybės fragmentai (be to, itin profanitiški, buitški), šios fotografijos yra suėjusios ir save vėlinčiai daug vėrietiškiosios kultūros periodu, sluoksniu, reikšmiu. Tariant pusiau semiotiniu žargonu, jos yra tankus, tirštas tekstas. O bukesniam žiūrovui gali atrodyti, kad čia lyg iš viso nėra jokio teksto. Štai šitai man ir patinka. Tas apsimetinis paprastumas, tas išorinis kuklumas, šitas tarsi susiliejimas su buitinio, po kurio vis dėlto glūdi ir mano sumintiesios „atmintys“, ir dar daugiau: šiandieniniam menui aktualūs klausimai: kas yra meno objektas? koks garisvės bendrybės ir atskirybės santykis? ką turi padaryti žmogus, kad būtų laikomas menininku?

Alfonsas Andriūševičius

Kęstutis Šimas

Post scriptum Jėrėtės Stauskaitės parodai „Adventus“, 1992.

Veikiant Šiaurės šviesai

Čia, Šiaurėje, mes turim savo šviesą. Ji yra ypatingas tiek medžiaginių, tiek dvasinių požirius. Pirmuoju: tai blausi, akydi, tirpdanti daiktų sudrumą bei formas šviesa. Antruoju: tai paslapties, nesuskaidytos transformacijų metamorfozų šviesa.

Man patinka, kad Kęstutis Šimo fotografijos „veikia“ šie abu josios aspektai.

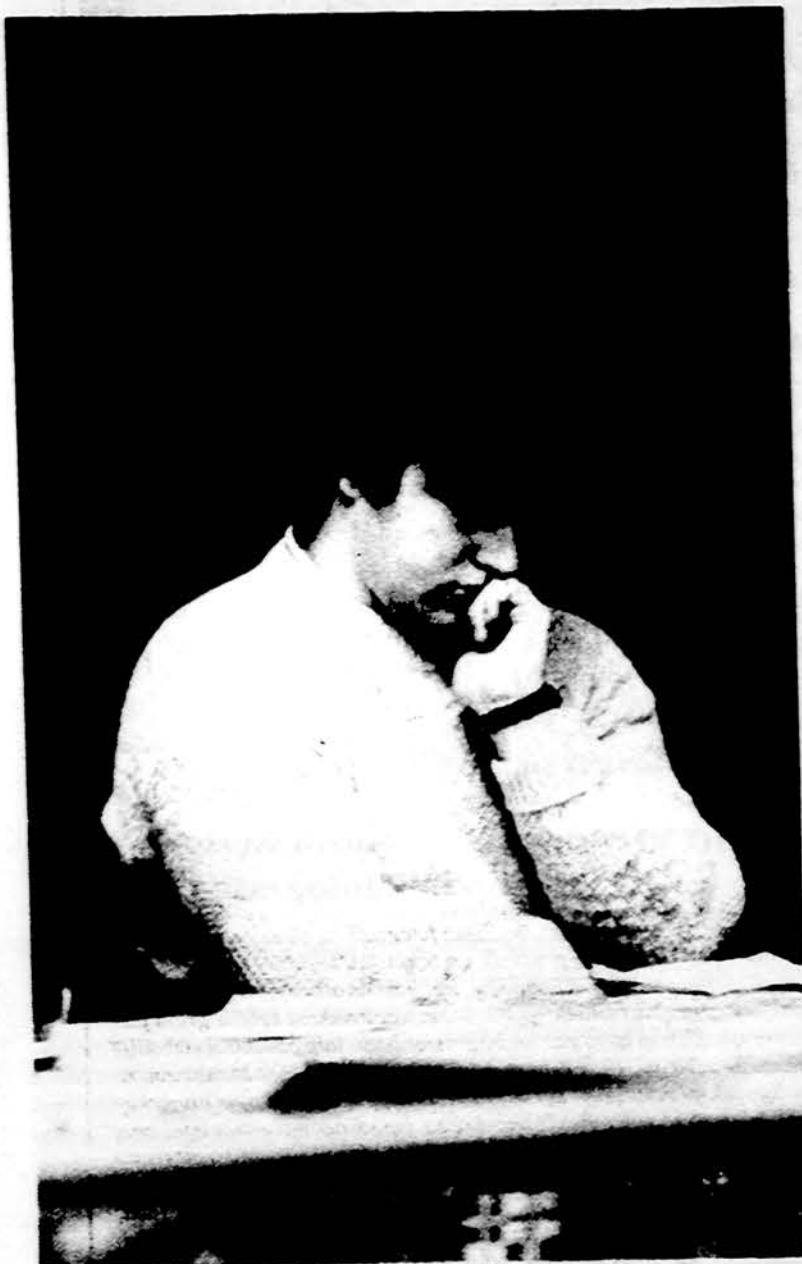
Kad čia tirpsta, netenka kietumo ir tvirtos, eina per gegimyn ahnuo, metalo, medžio (beje, stiklo ir popierio šviesos pralaidžia mažiausiai): susidaro savotiškas akvariuminis efektas, kai objektai panašūs vienas kitame.

Kad čia tai, kas įprasta, kasdieniška, įgyja paslaptingumo auro: ir susidaro dvasinės sąlygos Rytams susitikti su Vakarais, praeitimi su dabartimi, grafiškai su fotografija...

Alfonsas Andriūševičius

Iš Kazio Kęstutis Šimo fotografijų parodos, atsidarysiančios penktadienį, gegužės 10 dieną, 7.30 v.v. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje.

* Paskaita, skaityta akademijoje pagerbti a.s. dr. Juozas Girnius 1996 m. balandžio 14 d. Jaunimo centre, Čikagoje. Dr. Aldona Vasiliauskienė yra Vilniaus universiteto istorijos fakulteto profesorė.

Julius Keleras viename jo poezijos vakaro Čikagoje. Jono Kuprio nuotrauka

Artumos ir nuotolio dialektika

PRANAS VISVYDAS

Atmintis restauruoja žvilgnius
Julius Keleras

Atsiskyrimas palieka nedylančius pėdsakus. Prisimeni ar sapnuoji ten toli likusias vietas, artimus žmones. Prisimeni buvusią patirtį. Jei mėgti literatūrą, protarpiais įsijauti į tolimų Šekspyro charakterių universalias tragizmo būsenas. Visa šioji atminties archeologija siejasi su nuotolio pergyvenimu. Su laiku ir erdve. Su peizažu. Su romantika, kuri ir dabarties vulgarizmo bei cinizmo persotintame pasaulyje gyvuoja ir gyvuos tol, kol žmogus ilgėsis skaidrinančios tolimos. Restauruoto veido, žvilgnio. Išganingos idėjos. Ne čia, o ten yra siela.

Tuo tarpu artumos pergyvenime vyrauja čia pat regima, girdima, jaučiama tikrovė. Aplinkos žmonės, objektai, kuriuos gali kiekvienu metu pasiekti, bendrauti, būti su jais ir tą sąlyti meniškai įkūnyti. Artuma yra gyvastinga versmė, iš kurios poetai semiasi konkrečių detalių savo metaforikai.

Naujame Juliuso Kelero rinkinyje *Sauja medaus* (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996) artumos ir nuotolio dialektika yra perdėm akivaizdi. Nėra tai kokia aklizata. Abi pusės neišvengiamai neišvartėja viena be kitos. Konkretus poeto būvis ir jo įvaizdžių tirkta paletė daugiaskiemėnių, į tolimą nubanguojančių žodžių erdvėje. Nuotolio pojūtis apgaubia eilėraščių – sapno reginyje, išgyvenimo prisiminime, sąlyčio troškime, ateities galimybe. Viskas įsipina į viską jungiantį vyksmą, kuriame dalyvauja ne visuotinės idėjos, ne kristaliniai, kilnūs simboliai, ne dieviškos išminties pedagogika, ne siurrealistinė retorika, bet labai jau žemiški vaizdiniai, priklausantys poeto apčiuopiamam pasauliui. Kas ypatinga, jie jau yra glojami nuotolio sielos.

Neįtūrimai pėdsakai veda į
lapą, kurį paliko piešėjas,

užmiręs pabaigti dar vieno
skersgatvio arką. Tačiau
judesys, kurį mes atsimenam,
mūsų negali klaidinti:
tai miestas, kvepijantis eglišakiais,
pienu ir dulkėmis.

Būti ten, o ne čia yra mūsų laikotarpiui būdinga jausena. Katastrofiniai įvykiai, teritorijų pasikeitimai, laisvės ar pragyvenimo siekimas, nerimas ir kitkas išblaškė žmones po pasaulį, davė naują terpę, tačiau nenušalpo ilgesio ankstyvesnei. Nėra iševio, kuris nebūtų pats tai pergyvenęs. Egzodo syvai įsiliejo į daugelio žmonių, net kai kurių tautų kraują.

Julius Keleras kurį laiką gyveno Čikagoje. Čia studijavo. Gerai susipažino su amerikiečių gyvenimu. Sugrįžo į Lietuvą. Laimėjęs loterijoje šalių kortelę, vėl atsidūrė Amerikoje. Dabar gyvena New York'e ir dirba *Darbininko* redakcijoje. Tuo būdu jam pasaulio plotai tapo savitais, negu bet kuriam sėslėniam Lietuvos poetui, savaite ar mėnesį praleidusiam svetur. Julius Kelero egzilinė pasaulėjauta lyg ir šliejasi prie nuolatinių kelionių meistro Tomo Venclovos, kuris jaunystės metuose jautėsi esąs ne čia, o ten. Distancijos pojūtis poetiškumu yra persmelktas dažnas Venclovos eilėraščių.

Pirmą rinkinį *Žiemos valtyje* Julius Keleras išleido Lietuvoje 1988 metais. To neskaityčiau. Antroje knygoje *Baltas kalėdaitis* pasirodė Čikagoje 1990 metais. Iš aplanko kelių biografinių sakinių matau, kad, šalia kitų studijų, poetas kurį laiką muzikos mokykloje mokėsi solinio dainavimo. Nejuokaudamas turiu pasakyti, kad Julius Keleras savo ilgokas eufoniškas eilutes improvizuoja kaip „juodas bliuzų dainuotojas“ – plačiai, atlapasirdiškai. Tai ne įsitenėjęs baroko dekoras (kaip prikiša Aidas Marčėnas), bet vaizdingas bliuzas. Būtent: „Tobulos priešaušrio valtyje daužos į krantą“ (Ofelija),

(Nukelta į 4 psl.)

Julius Keleras

...

Viskas paprasta. Imk ir dainuok. Arba žvelk
kaip tamsioj vienuolijoj susikerta smingantis bluostas
su smengančiu varpinės bokštu. Kaip semia

ranka paskutinę ištryškusią prieblandoj kaimišką
tviesą, ir lemia palaidotus vienkiemius,
likusių naktį beržynuos, šaknų vainikus, nepaliekančius
arklo kaktos, parkritusio rentinio, dirvožemio sietu.

Viskas paprasta. Tik daiktai, nepadrąsinti
žvilgėnio, užtyla ir kyla iš vietų. Viskas
paprasta: Viešpatie, teismo nebus. Ir
daiktai ima plaukti gilyn, kur žviesėjanti

sąmonė liečia išsklaidytus, suniokotus
pėdsakus. Viešpatie, būk atlaidus. Ir
tebūna dar viena naktį ramus šitas
miestas, kadaise iš kryžiaus išlietas.

...

Nublokšti atstumą žymintį stulpą, tapti perregimu. Matyti,
kaip laimingi barzdaskučiai atiduoda gražą ir bliuzų klubuose
vyksta nakties gyvenimai. Lėkti Lake Shore Drive kiek tik
yra jėgų ir benzino. Sustoti ir negalvoti nieko, žvelgiant į
dieviškai aklina artėjančios vasaros ežerą.

Girdėti, kaip grįžta nepažįstamos mergaitės balso aidas –
be atsako, kaip karveliai tupia palėpėse ir šaltis tingiai vidun
įsigauna. Bevalė kalba pasensta per naktį, ir, nepatikėsi, nebėra
jėgų apversti smėlio laikrodžiui. Juodas bliuzų dainuotojas
lenkiasi publikai, ir mes turime grįžti pas miegantį vaiką.

vakaras svetimybėje

svetimos kopos, kūnas nerandantis vietos,
bažnyčiomis kabo anksčiau ore; tikslus
piešinys sujunda ir krenta nuo sienos,
ir skonis mirties nuvilnija gomuryje

aš klausau, kaip plaštakė sukniumba
netekus užkalbusios jūros, ir saulę nusimetę
temtant miškai, ir galbūt atsideda kape
savo kaltę žmogui susapnavęs skeletas

bet deja – per vėlu, per vėlu, per vėlai –
viskas svetim – kopos,
bažnyčiomis,

jūra

neįrodoma, nepakartojama, nepasiekiamo

bet nevalia; sniegas prakerta jų smilkinius
ir suskirdusias plaštakas; saugioj paunksmėj
valtis laukia Charono, kuris jau seniai sunaikintas

ir už spintos senelių namuos paskutinį kartą
miršta paskutinis liudytojas, gimęs vasario
sniege; tad vėl niekas neįrodoma, nepakartojama
ir nepasiekiamo

grįžimas namo

Ir angelas praeis, jo supintais plaukais lašės lietus.
Ir už mus kažkas pasimels, ir bus vėl kitas ruduo,
ir kitais uogienojų šlaitais harvės be garso ateis.
Tie tušti hibirai iškilmingai lėtai taps pilnais, ir
aukštyn melbėjį plaukais boružės eis. Tik aušros
neišleis ežero įstos rytuos. Ir kitaip, kitaip jau dainuos

paskubom sulaidoti miestai. Bažnyčių varpuos kreglės
lisdus susisuka. Tu užstok tamsą man, ir kiti angelai
suvynios tas kraujujotas būres, ir septynias paras
nežinosiu, ar gyvas esu. Tu sakyk: tau turiu būt aš
kaip druska, kaip pastoliai, kaip draugo ranka, neišdavusi
niekad. Ir jerubės dangų užstos. Ir rytą praklydės

gedulingai jasmino šaka, ir už tą mudviem lemta palikti
hitais, nepažįstamais, net svetimais. Prisimink, kaip tos
boružės eis, kaip melbėjį aušrotais plaukais jos šolėn
nusileis. Kaip ties miestų vardais ilgai pilnatis
pasikeis. O su jais ties pranykstančių kūnų ženklais, ties
kadaise godotais sapnais, neturtingų savičių tamsoj

uždegtais žiburiais mes girdėsime miestų ribas gėlmės
susiliečiančias savo girgždžiais-sapnais. Ir medinėj
tamsoj mėnesiena su laikrodžiu žais, ir turbūt pasikeis
mieguistų rodyklių kryptis ir mesta moneta netikėtai
prisnūdusią vėlė sužeis, tik mes to nematysim ir
artėjančių valčių garais, kiek užtrukusiais prietemoj,

grįšim namo ir senoviškos lovos atleis mūsų nuodėmes,
šulinio kibiras kildamas rankų nebeis, ir turbūt išleis
mūsų pėdas maldynai ir kopos, ir kuomet nežinau, bet
tikrai čia praeis šitas džiaugsmo ir atilsio angelas,
lyjantis savo plaukais, ir tuomet pastoralių ganyklomis
harvės iš lėto paleis ilgesingą gaidą, ir irklas vandens neapeis.

Peterburgas 1824 m. vasarą

cerkvių varpai skalambija vidurdienį,
nors neturtingi priemiesčių gyventojai
gaudo žuvį Nevos kanaluose ir vis dar
sapnuoja išsipūtusius skenduolius; šunis
ir žmonės praeitą žiemą po potvynio

Michevičius regi reikalaujančius krautuvinius,
apytuštėse gatvėse pardavinėjančius sūrį
ir dešrą, girdi karietas ir brichas, lekiančias
per pusynus, merginas Jakaterinos prospekte
fligeluose plaukiojančias padažtais
liežuviais

jis ką tik atvyko: Vilniuje, Antakalnyje
dar girgždėdamos sukinėjasi į regėjusios
vėtrungės, o lapai nukritę, praūžus jo karietai,
dar guli nesutrypti parko takelius
kaip nenuždūvusios ašaros

Peterburgas: vienoj gatvėj sugniūžęs burlauvis,
nuliūžę stiebai, įlaužtas denis, statinės,
išleidusios raudoną, nelyginant virti vėžiai,
kurių jau čia seniai nėra, seną burgundišką
vyną

Peterburgas – nubaustas už neteisingai
ištremtus, įkalintus, paniekintus...
Vargė, kiek jėgų atėmė neteisėtose
kaltės pojūčiai Kiek sykių skaitydamas
Bibliją juto, kaip plaučiuose tvinksi
mėnulio žviesa

geliantys daiktai

Daiktai, geliantys sąmonę, išgaravę vasaros kamparus:
knyga, atversta Šventosios uoste: nebėra jau laivyno,
tik kniūbščias žvejys bando pasiekti netikrą saulėtę,
nušviečiantį sąmonę: išdžiūvęs lietus, rūkym menkėm
kvepiantis rytmetis, ir kopos nerandančios mūsų.

Daiktai, geliantys: kėbtas užsnūdęs verandoje, puslapių
ir smėlio kruopos burnoje kaip kažkada. Nors štai žmogui
trumpam sugrįžta tvarkingi, naktiniai suguldyti slenksčiai,
švari burna, klusni vienatvė, rankos, nuplautos vaiko miegui,
balta komuniya ir skiemenų vardai.

Nelyg koralai uolą daiktų kolonijos augina sapną. Tu manei
jog tie daiktai svyra, kurių nebepalietia pirštai? Netiesa.
Tas langas vis dar girgžda ir skaičiuoja tylą: žodžiai
spurda, užlakuoti dulkėmis; tie troškimai, supančioti
anų sapnų viela; tie miestai švyti dar nusileidimų tiltais.

Skverai kuždas, apipinti anų dienų vijokliais. Noragi
nieko jau tikrai nėra. Tiek tie keli, vis geliantys daiktai
nei linijos lietaus pranyksta vyzdžiuose, tačiau ir vėl iškyla
kaip ranka, prisiekianti daugiau nepriklausyt ruletei,
vynuogėms ar tavo užleptiems inicialams, ir neišpildanti.

Ir ką dabar turėčiau atgavinti, jei viskas, kas tik liko
sapnuose – aptriukš parkai, neveikiančios pajudę karuselės,
Vilnelės gliuosnių pokalbiai naktim ir mirę, mirę rūkos.
Nors mingant žodžiams, viskas vėl kyla. Taip diena
pasirengia į vakarą pradėti tikrai gyventi, tačiau neaptja.

Taip ir mudu užmiegam sapno giljotinai pasmerkti,
kol pastanga prabusti Vilniuj tampa daiktu, geliančiu
labiausiai. Tuomet aš praveriu duris ir vėl skaičiuoju lietus,
kurį daiktai prieš aušrą tartum stygą –
tolimą ir aidiją – liečia.

Dr. Juozas Girnius su žmona Ona

Vytauto Maželio nuotrauka

Juozas Girnius ir Lietuva

(Atkelta iš 2 psl.)

zas Girnius. 1952 metais likosi trys redakcijos nariai: Juozas Girnius, Leonardas Andriekus ir Alfonsas Nyka-Niliūnas. Antanas Vaičiulaitis *Aidus* redagavo iki 1965 metų. 1965-1980 metais — Juozas Girnius, kuris dėl ligos palikęs postą bendradarbiavo ir toliau, kiek leido jėgos ir sveikata.

Kantriai, su pasiaukojimu Girnius ieškojo bendradarbių ir LE, ir *Aidams*. Apie tai vaizdžiai rašė dr. Kęstutis Skrupskelis: „Žinodamas, kiek laiko kainavo iš manęs išgauta saujelė recenzijų, suprantu, kad naujų bendradarbių buvo ieškoma kantriai, kruopščiai, su atsidejimu. Iš tiesų dr. Girnius žinojo beveik apie kiekvieną mokslus bebaigiantį ir, pamėjęs kokią pavarde, pirmiausia klausdavo, ko iš jo būtų galima *'Aidams'* tikėtis [...] Dr. Girnius mane veikė lyg bičiuliška adata, skatinanti, žadinanti, neleidžianti per anksti pasiduoti senatvės naiduoliui, draugiškai pabardanti, kiekviena proga primenanti lietuviškus kultūrinius rūpesčius“. Girniaus redaguojami *Aidai* buvo atsikūję veidai Lietuva, nors redaktoriui ne kartą už tai buvo priekaištaujama. Girnius, atsakydamas ir priekaištus, rašė: „Palaikyti gyvą žodį su tauta krašte nieku būdu nereikia su jos pavergėjui „kolegizistui“. Girniaus redaktoriaus metu *Aidai* labai sustiprėjo, išsiplėtė. *'Aidai* buvo ir yra vienintelis lietuvių tremties žurnalas“, — 1975 metais rašė Vytautas Bieliauskas, „turis savo stilių, savo istoriją ir savo nepakeičiamą vertę lietuviškosios kultūros ugdymui“. Kad *Aidai* tapo rimtu ir svarbiu mokslo ir kultūros sraipsu, didelės dr. Girniaus nuopelnas. Bendradarbiauti pradėjęs nuo pat pirmųjų numerių, leistų dar Vokietijoje, prisidėjo prie jo perkėlimo į Ameriką, buvo redakcijos sudėtyje, ir penkiolika metų redagavo, — tad ne veltui, jau pirmajame *Naujojo Židinio* numerioje, kaip minėta, nemaža vietos skirta dr. Juozui Girniui...

* * *

Dr. Juozas Girnius, kaip jau buvo užsiminta, aktyviai veikė ir tremtyje atkurtoje Lietuvių katalikų mokslo akademijoje, su kuria buvo susietas dar nuo studentavimo laikų, mat 1936 metais baigęs filosofijos studijas Vytauto Didžiojo universitete, Vakarų universitetuose žinias gilino, kaip jau sakėta, su LKMA stipendija. 1939 metais grįžęs į Lietuvą, dalyvavo III LKMA

suvažiavime, skaitė pranešimą: „Egzistencinė filosofija ir ateities filosofavimo rūpestiai“. Šio suvažiavimo metu buvo išrinktas į Psichologijos-filosofijos sekcijos vadovybę. 1956 metais LKMA atkūrus Vakarose, dr. Girniaus rūpesčiu Bostone buvo įkurtas LKMA skyrius (vienas iš dvilikos tremtyje veikusių LKMA skyrių).

LKMA suvažiavimuose — jų išievojimo buvo vienuolika — buvo išklaustos keturios dr. Girniaus paskaitos. Net tris paskaitas skaitė pilnates posėdžiuose: dvi — pradedant suvažiavimą, „Istorinė krikščionių atsakomybė“ (LKMA V suvažiavimas, 1961), „Tauta kaip žmogiškoji tikrovė“ (LKMA VIII suvažiavimas, 1970) ir vieną — baigiant „Juozas Brazaitis — literatūros mokslininkas“ (LKMA X suvažiavimas, 1976). 1985 metais LKMA XIII suvažiavime, minint Stasio Šalkauskio 100 metų jubiliejų, dr. Girniaus studija „Prof. dr. Stasio Šalkauskio mokslinis palikimas“ (autorius dėl sveikatos negalėjo atvykti į Los Angeles).

X LKMA suvažiavime, vadovaudamas filosofijos mokslų sekcijai dr. Girnius apžvelgė filosofijos mokslų sekcijos darbą visų suvažiavimų laikotarpyje. Taip pirmą kartą buvo analizuota vienos sekcijos veikla. Tokio pobūdžio dr. Girniaus darbas — paskato ir kitų sekcijų vadovams geriau susipažinti su nuveiktais darbais, veiklos kryptimis — tada būtų aiškesni keliai ateitį. Gaila, kad išievojimo tokiu gražiu dr. Juozo Girniaus pavyzdžiu nepasiekė kitų LKMA sekcijų vadovai...

Dr. Juozas Girnius vadovavo Filosofijos mokslų sekcijos darbams, rūpinosi jos veikla įtraukti naujų, jaunų žmonių. Pirmiausia į LKMA veiklą patraukė savo šeimos narius: 1965

metais į LKMA narius buvo priimtas Juozo brolis Antanas, o vėliau ir sūnūs. Visi jie aktyviai dalyvauja LKMA veikloje. 1976 metais įvykusiame X LKMA suvažiavime dalyvavo ne tik visi trys daktaro sūnūs, bet ir marta. Apie tai suvažiavimo darbų pralaboje rašė kun. Antanas A. Liutis: „Tiek pats suvažiavimas, tiek ir Darbų tomas yra charakteringas tuo, kad didesnė ar bent lygi dalis paskaitininkų yra jaunosios kartos mokslininkai, pirmą kartą aktyviai dalyvavę Akademijos suvažiavime. Jų tarpe yra trys dr. Juozo Girniaus sūnūs: dr. Saulius, dr. Kęstutis, dr. Ramūnas ir pastarojo žmona dr. Mirga Girniuvienė“. Tai iš tikrųjų buvo unikalus atvejis LKMA istorijoje. Kartu su tėvu, suvažiavime dalyvavo trys sūnūs ir marta.

X LKMA suvažiavime Jadvyga Damušienė, pristatydamas pranešimą dr. Juozą Girnių, pateikė biografinių duomenų, paminėjo mokslinius darbus: „Tarp gausybės jo veikalų mūsų tautos gyviniams klausimais vėliausiu savo veikalu „Pranas Dovydatis“ jis pastatė paminklą ateitininkų organizacijos kūrėjui, mokslininkui ir Sibiro kankiniui [...] Juozas Girnius — vienas mūsų tautos stipriausių filosofų. Tai nepaprasto produktyvumo ir aktyvios minties asmenybė“.

LKMA, įvertindama dr. Juozo Girniaus veiklą, 1964 metais pakėlė akademiku. Nuo 1922 metų — Akademijos įsikūrimo iki šių dienų LKMA akademikais buvo pakelti 37 asmenys: dešimt tarpukario Lietuvoje, 23 išievojimo ir keturi — LKMA 1990 metais atkūrus Lietuvoje. Tad tarp 23 išievojimo akademikais pakeltų asmenų ir dr. Juozas Girnius. 1976 metais LKMA dr. Girniui už monografiją *Pranas Dovydatis* paskyrė prelatą dr. Juozą Prun-

Kertinė parastė

(Atkelta iš 1 psl.)

tyvumą, tuo atstumdama užsienio aukštus pramonės atstovus nuo galimų pradinių pasitarimų. tyvumą, tuo atstumdama užsienio aukštus pramonės atstovus nuo galimų pradinių pasitarimų.

Blogiausia tai, kad šitokie pasirodymai visuomenei daro įspūdį, jog vyriausybė, Seimas ir visuomenės organizacijos jau ką nors veikia ir nuveikia Lietuvos ekonomikos labui. Su eksportu panašiai vyksta kaip ir su investicijų prisiviliojimu: daug kalbama, daug rašoma, daug konferuojama, daug propaguojama, bet padėti eksportą vystyti nesudaromos nei sąlygos, nei paruošiama dalykiška programa, nei tinkamai jis traktuojamas mūsų krašte.

Jonas Pabedinskas

skio 1,000 dolerių premija... O dabar, šiai didingai asmenybei grįžtant į Lietuvą, jos įamžinimui tęsiasi kuklaus, tačiau didingo ir garbingo žmogaus darbai. Pavyzdžiui, dr. Girniaus pradėtas darbas supažindinti lietuvių su Lietuvai svarbiu, daug jos gerovei nuveikusių Prano Dovydatiu — ateitininkijos tėvu — tęsiamas: šiais metais, minint Prano Dovydatio 110-ąsias gimimo metines, numatytas konferencijų ciklas (konferencijos vyks net 18 Lietuvos miestų), tad apie Prano Dovydatio asmenybę turės galimybės sužinoti kuo daugiau žmonių, o ypač jaunimo, kadangi iš šiuos renginius įsijungia ir ateitininkai. Lietuva dėkinga visiems Vakarų išvykusiems tautiečiams, sugebėjusiems puoselėti tokias asmenybes kaip Juozas Girnius, sugebėjusiems parengti ir pamainą besidarbuojančiai Lietuvai.

Tad kol yra į ką lygiuotis, kol turime švyturį bei juos puoselėjančių asmenų, kol yra nors keli savo veiklos „fanatikai“, sugebantys uždegti meilę Lietuvai ir kitus, tol Lietuva nepažįs, ji vėl, Dievo laimina, kelsis iš skurdo ir žengs į gražesnę rytojų, į tą rytojų, kuriam savo gyvenimą aukojo ir Juozas Girnius.

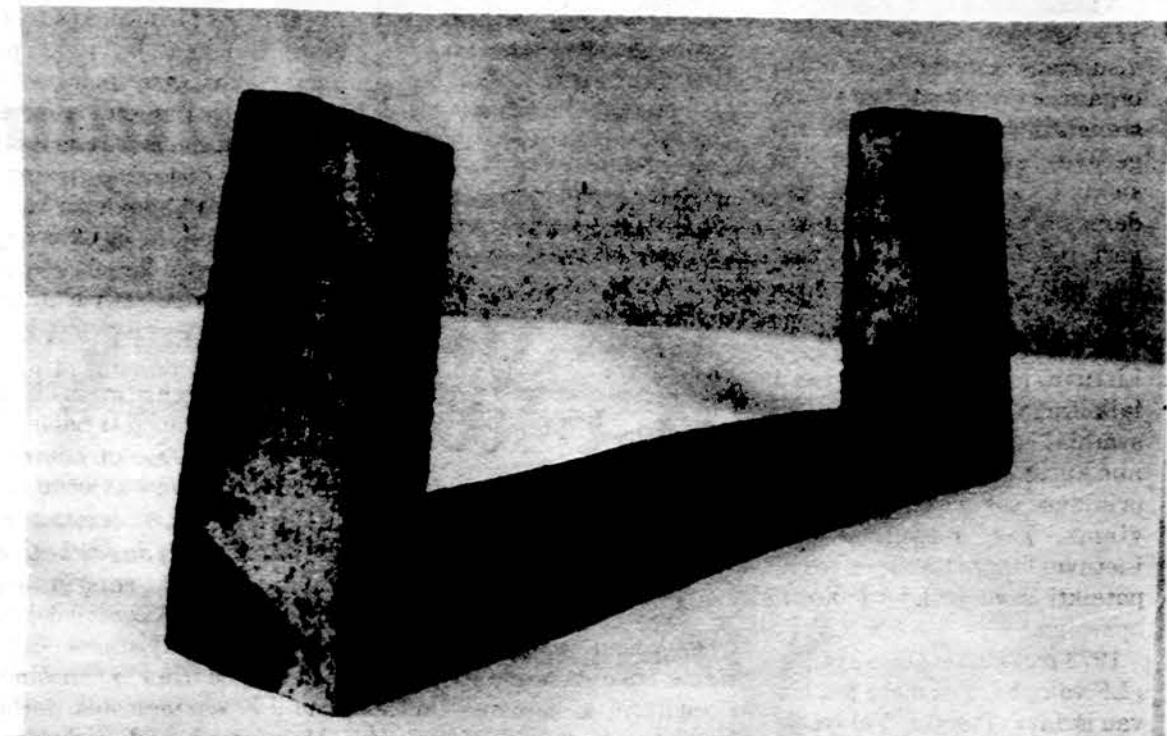
Dr. Juozas Girnius skelbė meilę Lietuvai, lietuvių bei tik žodžiu ir raštu, bet ir savo gyvenimu. Girniui šeima tremtyje tapo tyro lietuviškumo pavyzdžiu ir mums Lietuvoje. O šios šeimos pagrindis ramtis — žmona Onutė. Ne veltui tad filosofo brolis kun. Kazimieras patvėrė, kad Juozas tiek daug galėjęs nuveikti, nes šalia turėjęs itin dvasingą ir supratingą asmenybę, gerąją namų dvasią.

Juozas Girnius pastatė didelį lietuviškos rūmą, jamė sutilpo šeima: sūnūs Ramūnas, Kęstutis ir Saulius — visi jie tapo mokslų daktarais, vyresnieji sukūrė lietuviškas šeimas; visi tęsia tėvo pradėtą lietuviškos darbą; I dr. Juozo Girniaus rūmą turėtų sutilpti ir visa Lietuva — sekama jo tolerancija, mokiųjų dirbti su priešingu nusiteikimo žmonėmis ir didžiule meile, nelaukiant atsako...

Eugenijus Čibinskas

Gal arbatos?

Eugenijus Čibinskas

Sustikimai - Molekylizmas

Gyvybės ir nebuvimo virsmai

RŪTA BUDRYTĖ

Nebemėgino kalbėti, o jei ir būtų mėginus, Balsui kelių nebebuvo — akmuo pasidarė iš karklo, Akmeniu virto skruostai — statula bekravę sėdėjo. Ovidijus, „Metamorfozės“

Amžinoji klasika, Vakarų kultūros stuburas. Neo - neo - neo slanksteliai. Taisyklės, tvarka, tobulybė.

Rasa Sutkutė ardo tuos Prokrusto rėmus, išvesdama antikinės afrodites iš jų vėsių harmoningų pusiausvyros ir eklektiką paveikslą erdvę. Parsikviečia lyg dvasias, priverčia rasti, įgyti kontūrus, tūrius ir vėl išnykti. Antikiniai motyvai abstrakčiose drobėse naujai atgims.

ta, aitrūs spalvos pabūdina susitūrusias figūras, ipina į ugninius kraujo raudonumo sūkurius, aptraukia melancholiška pilkuma, nusėda fosforescuojančiais žalsniais, numarindamos. Laikas susipina ir išnyksta. Nebesupaisai, kurios iš tų moterų keliauja šia diena, kurios žvelgia per amžių šydą negyvom akim. Jų — daug, jos — viena. Rasa tarsi primena amžinąsias tiesas: laikas — amžinas ir trapus; vienas kintantis, vėl kartojasi ir išlieka tas pats. Daugiausia ji tapo moteria. Gal autopoetizmas? Sakoma, kiekvienas vaizduoja save arba kuria apie save.

Pirmoji personalinė Rasos Sutkutės paroda veikia Čikagos Čiurlionio galerijoje iki šių metų gegužės 9 dienos.

Artumos ir nuotolio dialektika

(Atkelta iš 3 psl.)

„Viešpats regi mane slypintį marmuro kaukolę“ (vainikas erkėtiams), „sunkus manekenių kraujas sunkiasi per užuolaidas“ (miestas naktį).

Ankstiau, skaitinėdama *Baltą kalėdaitį*, jaučiau lyg ir priekaištą tirstai metaforikai. Atrodė, kai kurie eilėraščių tiesiog svaištais svaištais nurodyti įtaigius *Medaus saujos* kūrinis, nes nusikrausiu kitus. Vis tiek nurodysiu „vakarą svetimybėje“, kur juos fone glaudiai išryškėja minima nuotolio ir artumos pusiausvyra. Ir mirties akcentas.

Šias trumpas pastabas vos pradėjęs, atsivertiau *Literatūros ir meno* kovo 9-os numerį ir suradau šios knygos recenziją, parašytą Aido Marčeno. Jau nuo seno vengiu savo rašiniui skirtas mintis užgožti kito recenzento samprotavimais, juo labiau įtaigaus plunksnos meistro, kaip Aidas Marčenas. Jis gi yra ne tik nuostabus poetas, bet ir samojas neprarandantis kritikas. Su malonumu skaitomas.

Manau, iš dalies teisinga yra Marčeno nuoroda į tai, kad Kelero „poetinis pasaulis smarkiai teatralizuotas“, kad „dažnai semantškai persodrintas estetizuotas vaizdas“. Nors, atidžiau pasisvalgius, su šitokia besikaitaliojančių keistų įvaizdžių išmone susiduriame ir kelių kitų pirmųjų nūdienės Lietuvos poetų kūryboje. Ji tol priimtina, kol

savo estetiškumą išradingumu daro įspūdį skaitytojui.

Ne vien Aidiu Marčenui, bet ir šią knygą recenzavusiam L. Jakimavičiui, taip pat, anot Marčeno, ir Vytautui Bložei neišvengiamai užkliūva Kelero dažni su vandeniu susiję įvaizdžiai. Atseit, apie tai užsiminė Bložė ir kiti kartojo, kad „Kelera reiktų gerai nugręžti. Lietuvoje Lietuvoje to srūvančio ir tyvuliuojančio vandenilio yra per akis. Bet ką darysi, kai poetui su vandeniu sulietis fenomenai yra tokie artimi. Be to, nereikia daug ir aiškinti, kokią reikšmę vanduo su visa mitologija ir simbolika turi bet kurioje žmonijos civilizacijoje. A. Marčenas atkreipia dėmesį į valties įvaizdžio svarbą J. Kelero poezijoje, nurodymas eilėraštyje „žingsniai pilni vandens“. Kritikas rašo: „Per vandenį įvairiose mitologijose keliama į aną pasaulį (poetija man yra įdomi tiek, kiek turi ryšio, kartais vos aptuopiamo, vos nujaučiamo, su anapusybe, su anuo krantu)“.

Kurį laiką Julius Keleras gyveno prie Ramiojo vandenyno, Santa Monica, Kalifornijoje. Dabar New York'e — prie Atlanto. Taigi prie neaprepiamų planetos vandenų. Suprantama, ir tuo galima pateisinti jo polinkį prie archetipinio vandens elemento. Taip jau artimo kūniui.

Įtaigūs yra Kelero eilėraščių „Morton Arboretum“, prasidedantis įvykiu: „Aš jau mačiau, kaip šis asotis skilo / ir krisdamas taip aptėškė vandens / leliją...“ Prasmingas tuo, kad čia su religiniu ramumu apdainuojama vandens gyvybiškioji reikšmė — „tvenkinys globojo pakeleivių“ ir sielvartas, kai vandens netenkama: „ir lelija balsu / paprašė gerti, bet nebuvo kam — / asotis pasilikas gulėjo žemėj“.

Taigi ne vien „anapusybe“, ne vien amžinas nuotolis, bet ir aso-

Kazio Kęstučio Šimo fotografijų paroda

Kazys Kęstutis Šimas (gimęs 1947 metais Vilniuje) pradėjo domėtis fotografija besimokydamas vidurinėje mokykloje. Studijavo Vilniaus universitete matematiką. Turi aukštojo mokslo baigimo diplomą. Dirbo pedagoginį darbą Vilniaus švietimo įstaigose, vadovavo vaikų fotografijos būreliams. Jo dėka po tam tikros pertraukos pradėtos rengti Lietuvos moksleivių fotografijos parodos.

Kazio Kęstučio Šimo fotografijų parodos buvo surengtos Italijoje, Lenkijoje, JAV, Danijoje, o dabar ir Čikagoje.

Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, bus eksponuojama per 60 fotografijų, suskirstytų į tris temas: „77 žingsniai nuo Šiuolaikinio meno centro“, „Bernardinų kapinės“ ir „Post scriptum Jūratės Stauskaitės parodai Adventus 92“.

Paroda atidaroma ateinantį penktadienį, gegužės 10 dieną, 7:30 v.v. Ją rengia Amerikos lietuvių meno draugija, vadovaujama Irenos Šaparnienės.

Eugenijaus Čibinsko keramikos paroda

Kartu su Kazio Kęstučio Šimo fotografijų paroda, kuri atsidaro ateinantį penktadienį, gegužės 10 dieną, 7:30 v.v. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, vyks ir dailininko-keramikos iš Lietuvos, Panevėžio miesto, Eugenijaus Čibinsko kūrinių paroda. Dailininkas apie save taip sako:

„Šiuo metu esu pakviestas į antrąjį tarptautinį keramikų simpoziumą Ohio universitete, Athens mieste, Ohio. Taip pat lankiausi Illinoise valstybiniame universitete De Kalb mieste, Wesleyan universitete Bloomingtone mieste, Kansas valstybėje Emporia universitete, Missouri valtyje Kansas City Art Institute bei miesto keramikų gildijoje. Pasakoju apie šiuolaikinę Lietuvos keramiką, rodo darbus skaidres ir demonstravau, kaip aš pats dirbu. Dar teks apsilankyti Oregon'o valstyje, „Portland School of Arts and Crafts, bei Los Angeles“.

„Gimiau 1963 metais. 1982 metais baigiau Kauno aukštesniąją meno mokyklą. Nuo 1985 metų dalyvauju parodose Lietuvoje ir užsienyje (Naujoji Zelandija, Vokietija, Prancūzija, JAV)“.

tis — ne skilęs, bet dar kaupias vandenį — čia žemėje galys pagirdyti ištroškusių pakeleivių.

Rinkinyje pailiustruotas Julius Kelero brolio Vilniaus fotografijomis — artumos prietemoje slypinčiais vaizdiniais.